

**DEĞİŞİK VERİM ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN MALYA X
AKKARAMAN F₁ ve G₁ MELEZLERİNİN AKKARAMANLARLA MUKAYESESİ
II. Besi Gücü ve Karkas Özellikleri**

Ahmet GÜRBÜZ¹

Bekir ANKARALI¹

Durmuş ÖZTÜRK²

ÖZET

Çalışmada, Malya, Malya Akkaraman ve Ulaş Akkaraman koçlarının Malya Akkaraman toklularından doğan 1980 doğumlu 1. generasyon (F₁) ve bunların dişilerinin tekrar baba yetiştirme grubu koçlara verilmesinden doğan 1982 doğumlu 2. generasyon (G₁) tekiz erkek kuzuların besi gücü ve karkas özellikleri karşılaştırmalı olarak araştırılmıştır. Denemelerde grup yemlemesi uygulanmıştır. Birinci generasyon yetiştirme gruplarında 41 kg canlı ağırlığa ulaşan gruplarda besiye son verilmiş ve bu süre Malya F₁ melezlerinde 80, Malya Akkaramanlarda 87 ve U.Akk.F₁ grubunda 92 gün olarak bulunmuştur. İkinci generasyon gruplarında ise besi 70 gün sürdürülmüştür.

Dönemlere göre canlı ağırlık, deneme boyunca günlük canlı ağırlık artış ve yem tüketimi ile yemden yararlanma kabiliyeti bakımından 1. generasyon yetiştirme grupları arası farklılıklar 80. gün canlı ağırlıklar için istatistik olarak önemli (P<0.05) bulunmuştur.

Karkasta kaliteli et parçaları üreten but ve sırt-bel ağırlıkları bakımından her iki generasyon yetiştirme grupları arasında önemli bir fark bulunmamış ancak, Malya

1. Dr. Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü, ANKARA

2. Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü, ANKARA

F₁ ve G₁ Melez gruplarında diğer gruplara kıyasla bir üstünlük temayülü görülmüştür.

Böbrek-leğen yağları, kuyruk ağırlığı ve kuyruksuz karkasta hesaplanan randıman bakımından 1. ve 2. yetiştirme grupları arasındaki farklar istatistik olarak önemli (P<0.05) bulunmuştur.

Sonuçlar, Malya F₁ ve G₁ yetiştirme gruplarının besi kabiliyeti ve karkas özellikleri bakımından diğer yetiştirme gruplarına kıyasla üstünlük temayülü gösterdiklerini vurgulamaktadır.

ZUSAMMENFASSUNG

VERGLEICHUNG ÜBER VERSCHIEDENE LEISTUNGSMERKMALE VON

MALYA X AKKARAMAN F₁ ve R₁ MIT AKKARAMANEN

II. Mastleistung und Schlachtwert

Das Ziel dieser Arbeit war die Mastleistung und Schlachtkörperqualität von männlichen verschiedenen genetischen Gruppen zu untersuchen. Das Tiermaterial bestand aus 1980 geborenen Malya Akkaraman und deren Kreuzungen mit Malya Akkaraman, Ulaş Akkaraman und Malya, sowie aus 1982 geborenen Rückkreuzungstieren zur Vaterrasse.

Die Versuche wurden mit Gruppenfütterung durchgeführt. Bei der ersten Testgeneration betrug die Mastdauer 80 Tage für die Gruppe Malya F₁, 87 Tage für die Gruppe Malya Akkaraman und 92 Tage für die Gruppe Ulaş Akkaraman F₁. Die Mast wurde bei einem mittleren Gruppengewicht von 41 kg beendet. Die zweite

Testgeneration wurde 70 Tage gemastet.

Hinsichtlich der Körpergewichte nach Mastperioden, der Tageszunahmen und der täglichen Futterraufnahme im Mastzeitraum sowie der Futtermittelverwertung waren die Unterschiede bei der 1. Testgeneration für das 80. Tage-Gewicht und die Futtermittelverwertung bei der 2. Testgeneration für die 42., 56. und 70. Tage-Gewichte statistisch signifikant ($P < 0.05$).

Beim Keulen- und Rücken-Lendengewicht, d.h. bei den hochwertigen Fleischteilen waren die Unterschiede zwischen den genetischen Gruppen in beiden Generationen statistisch nicht signifikant gefunden, wobei sowohl bei F_1 als auch bei R_1 - Tieren die Kreuzungslammer mit Malya überlegen waren.

Hinsichtlich des Nieren-Becken-Fettes, des Schwanzgewichtes und der ohne Fettschwanz berechneten Schlachtausbeute waren die Unterschiede zwischen den Gruppen der beiden Generationen statistisch signifikant ($P < 0.05$).

Die Ergebnisse zeigen, dass die F_1 und R_1 Malya Kreuzungstiere in Bezug auf die Mastleistung und die Schlachtkörperqualität den anderen Gruppen überlegen sind.

G i R i Ő

Koyun yetiştiriciliği bakımından Türkiye, koyun yetiştiren ülkeler içinde 45 232 161 başla ön sırlarda yer almaktadır (ANONYMOUS 1991). Koyun sayısının bu kadar yüksek olması, Türkiyenin geniş bir kısmının kurak

iklimli zayıf mer'alara sahip olması yanında, yem bitkileri tarımının henüz gelişmemesi, kış beslemesinin yetersizliği, fakir mer'aların sığırlara oranla koyun yetiştiriciliğine daha uygun olması ve ülkenin sosyo-ekonomik yapısına bağlanabilir.

Türkiye Koyun popülasyonunun % 97'sini düşük verimli, kaba ve karışık yapağılı yerli ırkların oluşturduğu ve çevre şartlarının iyileştirmediği, bunların sonucu olarak da birim başa verimlerin düşük olduğu bilinen bir gerçektir.

Yerli ırkları ıslah etmek üzere Batı Anadolu'da Kıvırcık koyunları ile başlayan Merinoslaştırma çalışmaları, Orta Anadolu'da Akkaraman ve Doğu Anadolu'da Morkaramanların devreye girmesiyle genişlemiştir. Başlangıçta yürütülen bu çalışmalarda, yerli dokuma sanayinin ince, bir örnek yapağı ihtiyacı gözönüne alınarak et verimi ikinci plana atıldığından melezlemelerde Merinos kanı arttıkça yapağı kalitesi yükselirken, yaşama gücü ve gelişmede bir gerileme tespit edilmiştir.

Gelişmiş ülkelerde, son yıllarda her generasyonda heterosisten faydalanmak amacıyla kasaplık kuzu üretiminde kullanma melezlemesi uygulanmaktadır. Böylece, 2 ve daha fazla ırkın döl verimi, yaşama gücü, erken gelişme kabiliyeti ve karkas kalitesi gibi özelliklerinden daha iyi yararlanma imkanı elde edilebilmektedir (WENIGER 1975). Etkili bir ekonomik üretimin, yüksek verimli ırkların melezlenmesinden ortaya çıkan melez azmanlığına bağlanabileceği (Mc DOWELL ve Mc DANIELL 1968) ve

Avusturalya'da Border Leicester X Merinos melezlemesinden elde edilen kuzuların, kasaplık kuzu üretiminde geniş olarak kullanıldığı da bilinmektedir (TURNER ve YOUNG 1969). Türkiyede ise, henüz kasaplık kuzu üretiminde kullanma melezlemesinden yararlanma yoluna gidilmiş değildir.

Koyun ve kuzulardan istenen seviyede verim elde etmek için, ister düzeltme, kombinasyon ve çevirme melezlemesi metodları kullanılsın isterse kullanma melezlemesi yöntemiyle kasaplık kuzu üretiminin artırılması düşünölsün mutlaka geniş çapta melezleme çalışmalarına yer vermek gerekir. Bugüne kadar yürütölen melezleme çalışmaları sonunda Batı Anadolu'da Doğu Friz x Kıvırcık melezlemesinde Tahirova ve Orta Anadolu'da Alman Et-Yapağı Merinosu x Akkaraman melezlemesinden Anadolu Merinosu ve Malya tipleri elde edilmiştir.

Malya ırkı, gelişme kabiliyeti ile yapağı verimi ve kalitesi bakımından Akkaramanlara göre bir üstönlük temayöülü göstermektedir. Ayrıca, yağlı kuyruk yapısı, elverişsiz çevre şartlarına, fakir meralara ve yetersiz kış beslemesine uyma yeteneğı ve doğıal aşım yapabilme özellikleriyle Orta Anadolu'da Akkaraman koyunlarının ıslahında kullanılması düşünölebilecek bir ırktır ve elde edilmesindeki amaçlardan en önemlisi de budur. Çalışmada Malya D.Ü. Çiftliğinde elde edilen Malya x Akkaraman F₁ ve G₁ melezi kuzuları besi gücü ve karkas özellikleri bakımından Akkaraman kuzuları ve U.Akk.X M.Akk.F₁ ve G₁ kuzuları ile karşılaştırılmış ve Malyanın kasaplık kuzu

üretiminde ne ölçüde kullanılabileceği tesbit edilmeye çalışılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Denemede, Malya, Malya Akkaraman ve Ulaş Akkaraman koçları ile Malya Akkaraman tokluları kullanılmıştır. Akkaraman koçlarının bir kısmı Ulaş D.Ü. Çiftliğinden getirilmiş olup, bunlardan Ulaş Akkaraman (U.Akk.) olarak söz edilecektir. Geri kalan Akkaraman koçlar ise Malya D.Ü. Çiftliğinde yetiştirilen hayvanlardır ve bunlardan da Malya Akkaraman (M.Akk.) olarak söz edilecektir. 1979 Yılında M.Akk. dişi toklularından oluşturulan 500 başlık bir sürünün üçte biri tesadüfen 8'er başlık Malya, M.Akk. ve U.Akk. koçlarına verilmiştir. Her genotip gruba ait 1980 doğum süttten kesilmiş 25'er başlık tekiz erkek kuzu, Ankara Çayır-Mer'a ve Zootekni Araştırma Enstitüsüne getirilerek entansif besiyeye alınmıştır. İleriki bölümlerde bu kuzulardan baba genotip gruplarına göre 1. generasyon Malya F₁, M.Akk., U.Akk. F₁ olarak söz edilecektir. 1980 Doğumlu 1. generasyon genotip gruplarına ait dişi toklular ise, 1981 yılında baba genotiplerine ait 2'şer koç'a verilerek 2. generasyon dölleri elde edilmiştir. Bu kuzulardan da ileriki bölümlerde 2. generasyon Malya G₁, M.Akk. ve U.Akk. G₁ olarak bahsedilmiştir. Bunlara ait her genotip gruptan 10'ar başlık tekiz erkek kuzu, süttten kesimi takiben Ankara Çayır-Mer'a ve Zootekni Araştırma Enstitüsüne getirilerek entansif besiyeye alınmıştır.

Araştırmanın yem materyali, Yem Sanayi T.A.Ş. Ankara

Yem Fabrikasından temin edilen ince formdaki kuzu besi yemi ile müesseseden temin edilen kuru çayır otudur. Birinci ve ikinci generasyon kuzulara verilen kesif yemin yapısı ve kimyasal bileşimleri çizelge-1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Birinci ve İkinci Generasyon Kuzulara Verilen Kesif Yemin Yapısı ve Kimyasal Bileşimleri

YEMLER	%	Kimyasal Bileşimi	1.Gen.	2.Gen.
			%	%
Arpa	24.50	Kuru Madde	90.13	89.59
Buğday	15.00	Organik Maddeler	84.31	84.27
P.T.K.	20.00	Ham Protein	15.40	15.23
A.T.K.	10.00	Ham Yağ	3.86	4.45
Yulaf	2.50	Ham Sellüloz	11.46	11.58
Kepek	19.73	N siz Öz Maddeler	53.59	53.01
Melas	5.00	Ham Kü	5.82	5.32
Kireç Taşl.	1.00			
Kemik Unu	1.00			
Tuz	1.00			
Vitamin	0.27			
<u>Hesaplama ile Bulunan</u>				
		NB	570.0	570.00
		SHP, g/kg	122.0	122.00
		SHP / NB	1:4.67	1:4.67

NB: Nişasta Birimi

SHP: Sidirilebilir Ham Protein

Malya Devlet Üretme Çiftliğinden 18.05.1980 tarihinde getirilen 1. generasyon kuzular, 08.06.1980; 18.05.1982 tarihinde getirilen 2. generasyon kuzular ise, 08.06.1982 tarihine kadar ön denemeye alınmış ve kullanılan yeme alıştırmışlardır. Bu arada iç ve dış parazit mücadelesi yapılmıştır. Deneme öncesi yeme alıştırtma periyodunun son üç gününde kuzular sabahları aç olarak üç gün üst üste tartılmışlar ve bu üç günlük tartılmanın ortalamaları deneme başı canlı ağırlıkları olarak kabul edilmiştir. Kuzular, grup yemlemesine tabi

tutulmuşlar ve kesif yemi ad-libitum düzeyde, kuru otu ise, kuzu başına günde 100 g hesabıyla tüketmişlerdir. Kuzuların önünde daima temiz su bulundurulmuştur.

Grupların canlı ağırlık artışları ve yem tüketimleri, 1. generasyon kuzularda 28, 2. generasyon kuzularda 14 günlük periyotlarla belirlenmiştir. Birinci generasyon kuzularda, 41 kg canlı ağırlığa ulaşan gruplar üst üste üç gün aç olarak tartılarak besi sonu canlı ağırlıkları bulunmuş ve besilerine son verilmiştir. İkinci generasyon kuzularda ise, besi süresi 70 gün olarak belirlendiğinden bütün kuzular 70 günlük besi sonunda 3 gün üst üste aç olarak tartılarak besi sonu canlı ağırlıkları bulunmuştur. Tüm kuzular karkas ve karkas özelliklerini tesbit üzere kesilmişlerdir.

Kuzularda kesim sonrasında sıcak karkas, baş + 4 bacak ve post ağırlıkları saptanmıştır. Karkaslar + 4°C'de çalışan soğuk hava deposunda 24 saat süreyle dinlenmeye bırakılmış ve bu süre sonunda soğuk karkas, kuyruk, ön kısım, sırt-bel, but, böbrek-leğen yağları ağırlıkları ile sırt-bel uzunluğu ve but ölçüleri saptanmıştır. Ayrıca, bu verilerden de hesaplama yoluyla karkas parçalarının tüm karkastaki % oranları, kuyruklu ve kuyuksuz randıman bulunmuştur.

Grupların tüm özellikler bakımından karşılaştırılmaları için varyans analizi uygulanmış ve varyans analizi uygulanan özelliklerde önemli bulunan farklılıklara neden olan grupları saptamak amacıyla da, Duncan testi uygulanmıştır (HAIGER 1974).

BULGULAR VE TARTIŞMA

1980 doğumlu 1. generasyon kuzuların besisinde canlı ağırlık göz önüne alınarak 41 kg canlı ağırlığa erişen gruplarda; 1982 doğumlu 2. generasyon kuzuların besisinde ise 70 günlük besi süresi dikkate alınarak bu süre sonunda besiyeye son verildiğinden 1980 ve 1982 doğumlu gruplara ait sonuçlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

1. Canlı Ağırlık Artışı

Birinci ve ikinci generasyon yetiştirme grubu kuzuların besi başı, çeşitli tartı dönemleri ve besi sonu canlı ağırlıkları ile besi süresince günlük canlı ağırlık artışları çizelge 2' de verilmiştir.

Birinci generasyon yetiştirme gruplarından Malya F₁ ile M.Akk. ve U.Akk. F₁ grupları besi başı, 28. gün ve 56. gün canlı ağırlıkları bakımından birbirlerine çok yakın değerlere sahip olmakla beraber, 80. gün tartı döneminde Malya F₁ grubu kuzuların daha yüksek canlı ağırlığa ulaştıkları saptanmıştır. U.Akk. F₁ grubu ise, besi başı canlı ağırlığında olduğu gibi yukarıda anılan bütün tartı dönemlerinde daha düşük canlı ağırlık göstermiştir. Çeşitli tartı dönemlerindeki canlı ağırlıklar yönünden yalnız 80. gün ağırlık için Malya F₁ grubu ile U.Akk. F₁ grubu kuzular arasındaki fark önemli ($P < 0.05$) bulunmuştur. Beside canlı ağırlık göz önüne alınarak 41 kg canlı ağırlığa ulaşan gruplar besiden çıkarıldığından besi sonu canlı ağırlık bakımından gruplar arasında önemli bir fark olmamış, ancak besi sonu canlı ağırlığına 80 gün ile en kısa sürede 17.10 kg canlı ağırlık artışıyla Malya F₁

melezi grubu erişmiştir. M.Akk. grubu 87 günlük sürede 17.31 kg'lık ve U.Akk. F₁ grubu 92 günlük bir süre içinde 18.15 kg'lık bir canlı ağırlık artışıyla Malya F₁ melezi grubunu izlemişler ve besi sonu canlı ağırlığına erişmişlerdir. Besi sonu canlı ağırlığı yüksek tutulduğundan besi süresi bazı literatür bildirişlerinden (OKUYAN ve ark. 1975, ELİÇİN ve ark. 1976, CANGİR ve ark. 1983) daha yüksek ve ELİÇİN ve ark. (1982)'nin bildirişlerinden ise daha düşüktür.

M.Akk. ve U.Akk. F₁ grubu kuzuların besi sonu canlı ağırlığına erişme süreleri farklı gibi gözükseler de günlük canlı ağırlık artışları bakımından bir fark görülmemekte ve bu değerler M.Akk. grubunda 199.77 ve U.Akk. F₁ grubunda 197.28 g olarak tesbit edilmiştir. Esasında bu iki yetiştirme grubu arasında görülen besi süresi farkı besi başı canlı ağırlığından kaynaklanmaktadır. Malya F₁ grubunda ise, deneme süresince en yüksek günlük canlı ağırlık artışı (213.75 g) sağlanmıştır. Yetiştirme grupları arasındaki farklar istatistik olarak önemsiz bulunmuştur. Bu araştırmadan elde edilen günlük canlı ağırlık artışları, besi süresini kısa tutan veya erken yaşta besiyeye başlıyan bazı araştırmacılar (GÜROCAK ve ark. 1975, OKUYAN ve ark. 1975, KARABULUT ve ark. 1980) tarafından bildirilen değerlerden daha düşük, bazı araştırmacıların (OKUYAN 1976, CANGİR ve ark. 1982.b, ELİÇİN ve ark.1982) bildirişleri ile de uyum içersinde bulunmaktadır.

Birinci ve ikinci generasyon kuzularda besi başı